

Correctieve feedback: Uitgangspunten

BRUSSEL
VOL TAAL

Openstaan voor de thuistaal en het talige repertoire van de leerlingen is een wezenlijke grondhouding van elke leerkracht. Dankzij deze openheid schep je een veilig taalleerklimaat dat het belang van alle talen onderstreept. Bij uitbreiding onderstreep je zo ook het belang van het Nederlands. Binnen dit klimaat van wederzijds respect aanvaarden leerlingen dat ze gecorrigeerd worden.

Correctieve feedback is negatieve feedback op vormfouten. Je corrigeert vormelijk een foutieve taaluiting van de leerling.

- Gebruik correctieve feedback: het werkt en is nodig, zeker in de schoolse context.
- Bewaak, bij het geven van die negatieve feedback, het veilige taalleerklimaat voor de leerling.
- Geef daarnaast voldoende positieve feedback. Die bevestiging hebben de leerlingen nodig.

UITGANGSPUNTEN

Bij uitgangspunten 3 tot 8 vind je een extra toelichting op de volgende pagina's.

1. Het geven van correctieve feedback is een leerkrachtvaardigheid.

Dit betekent dat je als leerkracht bereid bent om fouten aan te pakken, weet hoe je dit kunt doen en dit toepast in de klaspraktijk.

2. Een veilig klasklimaat is een voorwaarde bij het geven van correctieve feedback.

Dit betekent dat je leerlingen weten dat fouten maken mag en bij het leerproces hoort.

3. Maak afspraken met je leerlingen over welke fouten gecorrigeerd worden. Afspraken zijn belangrijk voor de duidelijkheid en voor een veilig klimaat.

Dit betekent dat je niet alle fouten corrigeert. Leerlingen moeten weten dat er naast de gecorrigeerde fouten ook andere fouten zijn die niet gecorrigeerd worden.

4. Geef gefocuste feedback. Dat werkt beter dan feedback zonder focus.

Dit betekent dat je als leerkracht kiest welke fouten je aanpakt.

5. Corrigeer eenzelfde fout meermaals.

Het maakt de leerling bewust van de fout en biedt de leerling kansen om zichzelf te corrigeren.

6. Zorg ervoor dat de context en leerlingkenmerken bepalen hoe je met fouten omgaat.

Hiervoor heb je verschillende correctiestrategieën ter beschikking.

7. Correctieve feedback kan uitgesteld of meteen. Gebruik beide vormen.

8. Geef de leerlingen ruimte om zichzelf te verbeteren, zodat ze hun leerproces zelf in handen nemen.

9. Een visie rond correctieve feedback maakt deel uit van het talenbeleid. Maak hiervoor afspraken op schoolniveau.

EXTRA TOELICHTING BIJ DE UITGANGSPUNTEN CORRECTIEVE FEEDBACK

Uitgangspunt 3: Maak afspraken met je leerlingen over welke fouten gecorrigeerd worden. Afspraken zijn belangrijk voor de duidelijkheid en voor een veilig klimaat.

Dit betekent dat je niet alle fouten corrigeert. Leerlingen moeten weten dat er naast de gecorrigeerde fouten ook andere fouten zijn die niet gecorrigeerd worden.

Welke afspraken maak je?

- Spreek af dat je niet alle fouten corrigeert. Dat is niet haalbaar en niet wenselijk, zie verderop bij uitgangspunt 4.
- Spreek af welke fouten je corrigeert.
- Spreek af op welke manier je fouten corrigeert.

Hoe maak je die afspraken?

- Dat is afhankelijk van je klasgroep. Het is belangrijk dat je dit in overleg met de leerlingen doet.
- Opmerking: Wanneer kinderen er nog niet aan toe zijn om samen met de leerkracht na te denken over taal, halen ze geen voordeel uit de correctieve feedback.
- Voorbeelden:
 - o *Je bespreekt samen met de leerlingen tijdens een kringgesprek hoe je bepaalde fouten aanpakt.*
 - o *Je merkt dat een fout tijdens een activiteit meermaals voorkomt. Je legt de activiteit even stil om hier de aandacht op te richten.*
 - o *In het eerste leerjaar antwoorden de kinderen op de vraag 'Aan wie is het?' steeds met 'Mij, mij mij'. Hierop reageert de leerkracht met 'Mèèh, mèèh, de schapjes zijn hier weer.' Het is nodig dat de leerkracht toelicht waarom ze die opmerking maakt. Ze spreekt met de klas af dat ze op die fout altijd zo zal reageren. Zo maakt ze de fout voor de kinderen zichtbaar. Op die manier maken meer kinderen de link met de fout, dan wanneer de leerkracht niet expliciet uitlegt waarop ze reageert.*

Hoe leg je de afspraken vast?

- Maak de afspraken mondeling met de leerlingen.
- Schrijf de afspraken eventueel op en hang ze op in de klas.
- Maak gebruik van visuele geheugensteuntjes.
 - o Bv. Wanneer leerlingen regelmatig 'het is aan ik' zeggen, kun je een afbeelding in de klas hangen van 'Annick'. Zo herinner je de leerlingen er visueel aan dat dit fout is en dat het 'het is aan mij' moet zijn. Wijs even naar de afbeelding als een leerling de fout maakt.

Uitgangspunt 4: Geef gefocuste feedback. Dat werkt beter dan feedback zonder focus.

Dit betekent dat je als leerkracht kiest welke fouten je aanpakt.

Hoe bepaal je de focus?

- Maak een onderscheid tussen fouten die je klassikaal en fouten die je individueel aanpakt.
 - o Bv. Op basis van een klasevaluatie bepaal je focussen voor de hele klas.
 - o Bv. Op basis van een individuele spreekopdracht bepaal je een individuele focus.
- Maak gebruik van een opname of een kijkwijzer om de focus te bepalen.
- Hanteer volgende criteria:
 - o **Frequentie:** de fout komt vaak voor.
 - o **Verstaanbaarheid:** de fout verstoort de betekenis.
 - o **Transferfouten!** deze fout maken leerlingen door de beïnvloeding van een andere taal die ze kennen. Pak deze fouten snel aan. Ze zijn hardnekkig, zeker als er veel leerlingen diezelfde fout maken. Je kunt ze bovendien voor de kinderen eenvoudig duiden.
 - o **Metalinguïstisch bewustzijn?** het is mogelijk dat kinderen er nog niet aan toe zijn dat je bepaalde fouten corrigeert.
- Waak over fouten die frustreren, maar die niet het meest zinvol zijn om eerst aan te pakken.
 - o Bv. het verkeerde gebruik van het lidwoord. Een verkeerd lidwoord verstoort de betekenis niet en is heel moeilijk aan te pakken. Daarvoor is het zinvoller strategieën aan te leren, zodat leerlingen zich bewust zijn van de lidwoorden. Bied hen hulpmiddelen aan om het juiste lidwoord op te zoeken, zoals woordenboeken en de de/het-app.

Wanneer bepaal je de focus?

- **Vooraf:** leg voor het hele schooljaar vast welke fouten je in jouw klas corrigeert.
 - o Bv. Je kiest voor fouten die aansluiten bij de lessen taalbeschouwing.
- **Na analyse:** ga na welke fouten veel voorkomen en bepaal een nieuwe focus op basis van die analyse.

Voorbeelden van fouten in de focus

- Selectie op basis van **frequentie**. In de kleuterklas antwoorden de kleuters op waarom-vragen steevast met 'waarom', in plaats van met 'omdat'.
 - o Bv. 'Waarom roept de koning?' en de kleuters reageren met 'Waarom hij is boos.'
- Selectie op basis van **verstaanbaarheid** en **transfer**.
 - o Bv. Een leerling vraagt 'Mag jij dat handtekenen?' wanneer hij bedoelt 'Wil jij dat handtekenen?'

Uitgangspunt 5: Corrigeer eenzelfde fout meermaals.

Het maakt de leerling bewust van de fout en biedt de leerling kansen om zichzelf te corrigeren

- Corrigeer de fouten van de focus consequent en meerdere keren. Dit betekent echter niet dat je deze fouten altijd op dezelfde manier aanpakt.
- Ga op deze fouten tijdens of na de taak in, individueel of in groep.
- Pak fouten zowel in taalvakken als in andere vakken aan. Maak hierover afspraken met de leerlingen en collega's, zeker in het secundair onderwijs .

¹ Transferfout: negatieve transfer (ook wel interferentie genoemd) ontstaat wanneer de thuistaal onbewust op een negatieve manier invloed heeft op de doeltaal en voor foute constructies zorgt. Bv. Een Franstalige leerling die zegt 'Ik heb 5 jaar'.

² Metalinguïstische kennis of bewustzijn is het kunnen nadenken en praten over de eigenschappen van taal en over hoe taal wordt gebruikt. Je begrijpt dat een taal een set van afspraken is die in een andere taal anders kan zijn. Dat zie je bijvoorbeeld als iemand zichzelf spontaan corrigeert of als iemand op de taal van een ander let en daarover opmerkingen maakt.

Uitgangspunt 6: Zorg ervoor dat de context en leerlingkenmerken bepalen hoe je met fouten omgaat.

Hiervoor heb je verschillende correctiestrategieën ter beschikking.

- De **context** is afhankelijk van
 - o het soort vak. Ga in taalvakken dieper in op fouten.
 - o het soort taak.
 - o of de fout al in de focus heeft gestaan.
 - o of de fout de les of de communicatie verstoort.
 - o ...
 - Onder **leerlingkenmerken** verstaan we:
 - o Heeft de leerling al een metalinguïstisch bewustzijn³ ontwikkeld?
 - o Voelt de leerling zich veilig in de klas?
 - o Welke thuistaal of thuistalen heeft de leerling?
 - o Welke persoonlijkheidskenmerken heeft de leerling?
 - o In hoeverre is de leerling zelfsturend?
 - o Hoe functioneert de leerling sociaal-emotioneel?
 - o Wat is het talige en cognitieve niveau van de leerling?
 - o ...
- Vergaar leerlingkenmerken door breed te evalueren.

Wanneer pak je fouten niet aan?

- Als leerlingen zich cognitief maximaal inzetten, kan correctieve feedback een cognitieve overbelasting betekenen. Dan is het beter de fout niet te corrigeren.

Welke correctiestrategieën zijn er?

- **Recast:** Herformuleer (een deel van) de uiting, zonder de fout.
 - o Bv. Een leerling zegt 'Ik heb die fout gedaan'. Jij antwoordt 'Is dat zo? Heb je een fout gemaakt?'
- **Herhaling (repetition):** Herhaal de fout met nadruk of extra intonatie.
 - o Bv. Je hebt die fout **gedaan**.
- **Verzoek om verduidelijking (clarification request):** Geef aan dat je niet begrijpt wat de leerling zegt.
 - o Bv. Bedoel je: 'Ik heb die fout gemaakt?'
- **Expliciete correctie:** Reik expliciet de juiste vorm aan.
 - o Bv. 'Een fout maak je, dus je bedoelt dat je die fout gemaakt hebt.'
- **Uitlokking (elicitation):** Herhaal een deel van de uiting zonder het stuk dat verkeerd was. Geef door je intonatie aan dat je verwacht dat de leerling zichzelf corrigeert.
 - o Bv. 'Ik heb die fout ge...?'

³ Metalinguïstische kennis of bewustzijn is het kunnen nadenken en praten over de eigenschappen van taal en over hoe taal wordt gebruikt. Je begrijpt dat een taal een set van afspraken is die in een andere taal anders kan zijn. Dat zie je bijvoorbeeld als iemand zichzelf spontaan corrigeert of als iemand op de taal van een ander let en daarover opmerkingen maakt.

- **Metalinguïstische feedback:** Geef aan dat dit een verkeerde uiting is door te zeggen: 'zo zeggen we dit niet in het Nederlands'.

Een specifieke vorm van metalinguïstische feedback is **contrastieve feedback**, waarbij je de moedertaal gebruikt als vergelijking. Veel fouten komen voort uit een duidelijke, foute transfer. Het is zinvol die verschillen tussen moedertaal en doeltaal te duiden⁴.

Bv. Een leerling zegt 'Mijn broer heeft 22 jaar.' Jij legt uit: 'In het Frans zeg je dat zo, maar in het Nederlands gebruik je dan het werkwoord zijn in plaats van hebben. Dus het is: Mijn broer is 22 jaar.'

- **Paralinguïstische feedback:** Geef met een gebaar of gezichtsuitdrukking aan dat de leerling een fout maakt.
 - o Bv. Maak oogcontact en gebruik je mimiek om de fout aan te geven.
 - o Bv. Maak een beweging die aangeeft dat je een vormelijke fout hoort. Die beweging spreek je vooraf af met de leerlingen.

Voorbeelden

- Je corrigeert een fout heel expliciet met een recast. Ook als die fout nog niet in de focus was, corrigeer je omdat ze de betekenis verstoort.
- Een sociaal angstig kind corrigeer je niet expliciet in grote groep. In een een-op-eengesprek kan dat wel.
- Bij een kind met een groot metalinguïstisch bewustzijn geef je paralinguïstische feedback op een fout die al in de focus is geweest. Je maakt een gebaar of gebruikt een gezichtsuitdrukking die aangeeft dat de uiting fout was.

Uitgangspunt 7: Correctieve feedback kan uitgesteld of meteen. Gebruik beide vormen.

- De combinatie van **directe** en **uitgestelde feedback** zorgt ervoor dat alle correctiestrategieën aan bod komen. Beide vormen van feedback hebben voordelen en valkuilen.
 - o Een voordeel van uitgestelde correctieve feedback: het doel van de taak gaat niet verloren.
 - o Een nadeel van uitgestelde correctieve feedback: er treedt betekenisverlies op wanneer kinderen te veel fouten maken die niet meteen gecorrigeerd worden.
 - o Een voordeel van directe correctieve feedback: je speelt kort op de bal. Het is meteen duidelijk over welke fout het gaat.
 - o Een nadeel van directe feedback: het doel van de taak gaat verloren.
- Of je directe of uitgestelde correctieve feedback geeft, hangt af van de stijl van de leerkracht, de context en de leerlingkenmerken.

Hoe geef je uitgestelde correctieve feedback?

- Werk met **opnames**: denk samen met de leerling na en bespreek fouten.
- Maak een **kijkwijzer** die voor elke taak duidelijk maakt op welke fouten de focus ligt. Reflecteer achteraf met de leerlingen.

Uitgangspunt 8: Geef de leerlingen ruimte om zichzelf te verbeteren, zodat ze hun leerproces zelf in handen nemen.

- Geef de leerlingen ruimte om zelf hun fouten op te merken. Dit kan door
 - o hen tijd te geven.
 - o eerst correctiestrategieën te hanteren waarbij je de fout niet zelf verbetert.
 - o pas explicietere correctiestrategieën te hanteren als leerlingen hun fouten niet opmerken.

⁴ Verschillen tussen thuistalen en het Nederlands vind je op <https://meertaligheidentaalstoornissenvu.weebly.com/> en <https://www.moedint2.nl/>.